

juttatásokban részesültek” (HE 10,2). Az oly hosszú elnyomatás után sok püspök számára – különösen Keleten – szükségképpen kísértéssé kellett válnia annak, hogy a császári kegy fényében sütkérezzenek, és ily módon szolgálivá váljanak. Veszélyesebb volt azonban az a császári oldalról kiinduló tendencia, hogy az egyházat ne önálló partnerként értékeljék, hanem alávessék az állami érdekeknek, és ezzel elfojtsák függetlenségét és az egyházon belüli területen szükséges szabadságát. Noha egyesek azt állították (pl. B. Lohse), hogy *Miltiades* pápa már a donatista vita korai szakaszában fölismerete a császárnak ezt a hajlamát, amikor az nem tekintette véglegesnek a római püspöki bíróságnak a donatis-

ta vezetőkre kimondott ítéletét, és a kérdés újratárgyalását rendelte el, de a források semmi határozottat nem mondanak erről. A püspökök csak a *Konstantius* császár idején szerzett keserű tapasztalatok alapján voltak képesek fogalmat alkotni arról, milyen végtelenül nehéz egészséges, gyümölcsöző feszültségi viszonyt megvalósítani a keresztény vezetőség állam és a katolikus egyház kapcsolatában.

Karl Baus

Forrás: Karl Baus, Von der Urgemeinde zur frühchristlichen Großkirche, Herder Verlag 1973, 472-479.

Szomorkodó zsörtölődés

Bárcsak felhagynának a vallások minden biztos tudásuk birtoklásával, és hagyományukat olyan költészetként értelmeznék, amely abban segíti őket, hogy ihletett állapotba kerüljenek, és belső lendületet merítsenek legjobb önmaguk kibontakoztatására és embertársaik szolgálatára!

Valamiképpen talán az történetelt, hogy sok vallási hithirdető, aki saját felekezetének lelki-szellemi kincseit, továbbhagyományozott tapasztalatait értékesnek ismerte meg, éppen csak egy kicsit hibázott: saját becsületeként is értelmezte, hogy mindez hitelesen igaz, egész emberként odaadta magát az ügynek, a tannak, személyes presztízsévé vált, hogy azt minél érzékletesebben tovább tudja adni, vagyis azonosult azzal, amit hirdetett. Ezen a ponton már megszűnik az ésszerű kontroll, immár minden becsület és hűség dolga, így aztán szent és sérthetetlen. És mivel felbecsülhetetlenül nagy értékekről van szó, saját testi élete – vagy éppen másként vélekedő embertársaik jóléte és élete – a tanok értékéhez képest elhanyagolandó, nem számít.

Az egyértelműen jó ügy érdekében az ilyen hithirdető saját, még az elődeinél is tisztább felismerései, erősebb meggyőződése, belső tapasztalata nemhogy megengedte, hanem szinte kötelezővé tette számára, hogy a kapott tanítást szükség szerint kicsit kiegészítse, továbbfejlessze, kiigazítsa, ahol azt nem találta eléggé egyér-

telműnek, ahol az elmaradt a szívében izzó, parttalanul magasra törő eszményektől. Mint amikor egy uralkodó igazán odaadó hívei egymással versengenek, mert úgy látják, hogy jötevőjük dicsőítését sosem lehet elég magas fokon üzni: amíg léteznek a jelzőknek, dicső tetteknek addig fel nem sorolt fokozásai, addig a dicsőhimnuszok mindig továbbfejleszthetők.

Sok ilyen dolog van, ami az eredeti példaképtől („vallásalapítótól”) – akire a vallás sok követője, továbbfejlesztője, s aztán a hagyomány is hivatkozik – valójában teljesen idegen, s nem más, mint ráakódott költői túlzás, valamint a költői túlzások értelmezésére és megokolására szolgáló elméleti felépítmény.

Ennek a történelmi gyakorlatnak megvannak a csodálatos kulturális gyümölcsei: ezek a költői képek testet öltöttek a művészetekben formaként, képként, épületként, irodalomként, muzsikaként, és az emberek képzeletében még láthatatlanul is megszámlálhatatlan módon. És ugyanakkor, másfelől, sok-sok esetben rengeteg szenvedést és kíméletlen háborúságokat is okoztak, az összes eltérő, ihletett irányzat követői között vallási türelmetlenségként megjelenve, az igaz hit védelmezéseként, az egyedül igaz Isten becsületéért saját és/vagy mások életét odaadva/kioltva.

Érdemes megállni, és megfontolni, hogy egy térben és időben tőlünk távoli kultúra mesészerű,

számunkra elképzelhetetlenül bonyolult és összetett vallási mítoszait mi milyen idegenül nézzük, sokszor mennyire furcsa számunkra, hogy azok az emberek milyen belső kapaszkodót, vigasztalást, értelmet találhattak, találhatnak ezekben a zavaros történetekben és kiejthetetlen kifejezésekben. Nagyon indokolt lehet a nyitott, a költészetre ráhangolódó tekintet, amely megengedi, hogy elérjenek bennünket annak a miénktől különböző hagyománynak a belső áramlatai, éltető ereje, másfajta tapasztalata és bölcsessége.

És talán még ennél is indokoltabb, hogy saját vallásunk hagyományait se tekintsük becsületbeli, intézményes, véglegesen kinyilatkoztatott és kőbe vésett, bizonyosan tudható axiomatikus igazságoknak, hanem olyan meghívásnak, amely belső fejlődésre, saját tapasztalataink szüntelen felülvizsgálatára, legjobb belső indításaink követésére és kibontakoztatására serkent. Azt remélem, hogy amikor ezt az utat járjuk, ez nem elválaszt embertársainktól, hanem inkább összeköt velük, és saját szívünkben sem a feloldhatatlan belső feszültségek fokozódnak, hanem egyre inkább teret nyer a békesség, a harmónia, az egészben látás is. Sokkal többet nyerhetünk egyéni és közösségi vonatkozásban is, mint amit veszítünk: csak hamis, önelégült felekezeti magabiztosságunk vesz el, amiért nem kár.

Tegzes István